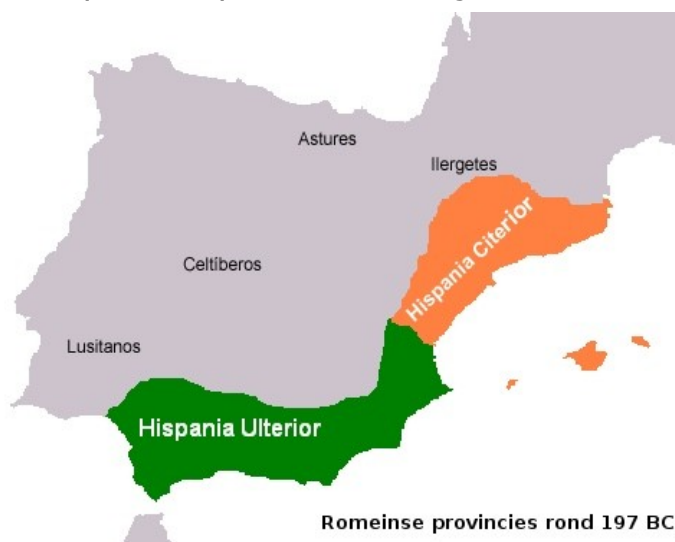

Romeinse verovering: 218 BC - 19 BC

De verovering van het Iberisch schiereiland door de Romeinen heeft tweehonderd jaar geduurd. Een langdurige verovering in vergelijking met die van de Moren, die negenhonderd jaar later bijna het gehele schiereiland in nog geen tien jaar in handen wisten te krijgen. Het binnendringen van de Romeinen begon met het uitvechten van de tweede Punische oorlog tussen hen en de Carthagers. In 236 BC verloren de Carthagers de eerste Punische oorlog, werden verdreven van Sardinië en vestigden zich in het zuidoosten van het Iberisch schiereiland waar zij zich een positie wisten te verwerven tegenover de oorspronkelijke bewoners. Dat was vooral het werk van de Barcas, een familie uit de Carthaagse aristocratie geleid door *Amílcar Barca* (de vader van *Hannibal*) die de overzeese vloot van de Carthagers beheerde. Deze familie was zo machtig dat wel gesproken werd van het "Imperio bárcida". De Romeinen hadden eigenlijk wel vrede met deze situatie en onderhielden sporadisch diplomatieke contacten met de Carthagers. Er bestonden zeker geen vastomlijnde plannen om het Iberisch schiereiland te veroveren, maar de aanwezigheid van de Carthagers vormde wel een bedreiging in economische zin, want zij verstoorden de traditionele handelsmarkten van de aan de oostkust gelegen Iberische steden. Vandaar dat de Romeinen aan de Carthagers het ultimatum stelden niet de Ebro over te steken naar het noorden. Pas toen Hannibal in 218 BC zijn veroveringstochten inzette, het ultimatum negeerde en het Romeinse imperium rechtstreeks op eigen bodem belaagde, zagen de Romeinen zich gedwongen tot militaire actie. De tweede Punische oorlog brak uit. Die eindigde met een definitieve overwinning van de Romeinen op de Carthagers in 201 BC.

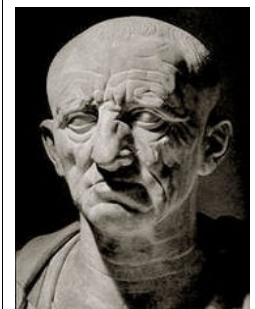
De verovering van het schiereiland door de Romeinen wordt gemarkeerd door een aantal oorlogen. De eerste was die van de genoemde tweede Punische oorlog van 218-201 BC, gevolgd door de Celtiberische oorlogen (180-133 BC), de oorlog van Lusitana (149-139 BC), de oorlog van Sertorius (82-72 BC), de burgeroorlogen (48-45 BC) en tenslotte de oorlog van Augustus (26-19 BC). Van deze oorlogen waren die tussen 82 en 72 BC en 48 en 45 BC geen veroveringsoorlogen, maar interne Romeinse twisten die op het Iberische grondgebied werden uitgevochten.

Romeinse provincies rond 197 BC

Na afloop van de tweede Punische oorlog stichtten de Romeinen twee provincies in Hispania als onderdelen van hun imperium: Hispania Ulterior (verst verwijderd van Rome) en Hispania Citerior (dichterbij Rome). Voor de veroveraars niet meer dan een administratieve maatregel. Op diverse plaatsen braken echter opstanden uit, wat de Romeinen ertoe bracht om in 195 BC consul Marco Porcio

Cátón opdracht te geven de opstand in Hispania neer te slaan. Deze militaire interventie in het kustgebied breidde zich uit via het dal van de Ebro in westelijke richting naar het binnenland waar slag werd geleverd met de inheemse bevolking. Een moment van consolidatie van gezag dat tot dan toe alleen in theorie bestond. Catón was een harde bezetter die ervan uitging dat in een oorlog alles geoorloofd was tot aan het volkomen vernietigen van kernen van verzet. In de volgende fase van verovering

Marco Porcio Catón

door Tiberio Sempronio Graco, pretor van Hispania Ulterior in 180-178 BC, werd voor een andere aanpak gekozen, een vreedzame, waarbij geprobeerd werd inwoners van een gebied voor zich te winnen. Deze gematigde manier van optreden van Graco en enkele van zijn opvolgers heeft ertoe bijgedragen dat de relatie met de inheemse bevolking verbeterde waardoor deze de beschikking kreeg over commerciële en institutionele middelen die hun integratie in de Romeinse wereld vergemakkelijkte.

De relatie tussen de Iberiërs en de Romeinen in het noord-oostelijk deel van het Schiereiland bereikte zijn spannend hoogtepunt in de periode van het beleg van Numantia (nabij Soria). Ondanks de inspanningen van Graco en zijn opvolgers bleven de vooral arme Iberiërs zich

verzetten tegen de aanwezigheid van de Romeinen. De meer welgestelde elite zich voegde in de romanisatie. In 154 BC stuurde Rome consul Quinto Fulvio Nobilior met een leger van 30.000 man naar het Celtiberische gebied naar aanleiding van een rebellie in de stad Segeda in het Ebrodal. De inwoners van Segeda trokken zich terug in Numantia, de best verdedigbare stad in de regio, en wisten samen met haar inwoners de aanval van Nobilior te weerstaan, om vervolgens vijftien jaar stand te houden tegen de Romeinen. In 137 BC probeerde de Romeinse heerser Cayo Hostilio Mancino een pact te sluiten met Numantia en de samenwerking met de inheemsen te herstellen, maar de Romeinse Senaat verwierp dit voorstel en eiste

onvoorwaardelijke overgave. In 134 BC maakte Cayo Espición Emiliano (later *el Numantino* genoemd) een einde aan het verzet van Numantia. Hij bouwde zeven verdedigingslijnes rond de fortificatie van Numantia waarmee hij voorkwam dat de stad van buitenaf kon worden bevoorraadt. Na acht maanden van vergeefse belegering vielen de Romeinse garnizoenen de stad binnen en veroorzaakten een slachting onder de door honger en pest gedecimeerde bevolking. De overlevenden werden verkocht als slaven. De Celtiberische oorlogen waren daarmee ten einde.

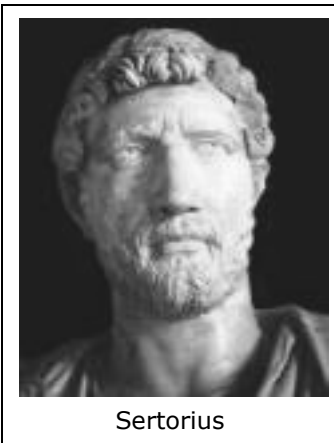
Het Atlantische deel van het schiereiland, Lusitania, kreeg pas rond 150 BC aandacht van de Romeinen. Servio Sulpicio Galba, bestuurder van Hispania Ulterior, slaagde erin de bewoners bijeen te brengen met de belofte vrede overeen te komen en een begin te maken met de verdeling van het land onder de diverse stammen. Eenmaal zover gekomen verbrak Galba zijn gelofte en maakte korte metten met hen. Voor dit uitzonderlijke gedrag werd Galba vervolgd, maar hij ging uiteindelijk vrijuit. Velen wisten te ontkomen aan het bloedbad, onder wie Viriato, van wie wordt aangenomen dat hij lid was van een van de adellijke Lusitaanse families, zij het dat hij ook best een lokale bendeleider kan zijn geweest. Viriato wist een Lusitaans front op te bouwen tegen de Romeinen en hen enkele keren te verslaan. In 139 BC, op het hoogtepunt van zijn macht - hij werd door zijn vijanden "*rey de Hispania meridional*" (koning van zuidelijk Hispania) genoemd - kochten de Romeinen drie van zijn naaste medewerkers om die Viriato naar Rome had gestuurd om te onderhandelen. Deze drie vermoordden Viriato in zijn slaap. Deze gebeurtenis markeert het einde van de Lusitaanse oorlog en tevens het einde van het Lusitaanse verzet tegen de Romeinen.

Viriato

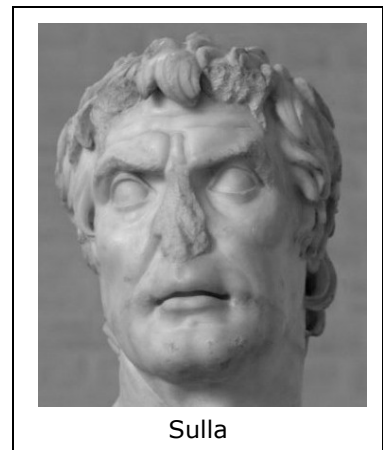
Niet zoals later, tijdens de imperialistische veldtochten, gingen de Romeinen de confrontatie met de Carthagers en later met de Iberiërs aan met een vooropgezette en uitgewerkte strategie. Er was meer sprake van reacties op gebeurtenissen en omstandigheden die zich aan hen voordeden. Dat neemt niet weg dat zij weet hadden van de rijkdom aan mineralen en ertsen in de Iberische bodem en alleen al daarom de Carthagers bevochten die evenzeer uit waren op exploitatie ervan. En natuurlijk, de Romeinse veldtochten werden daarnaast geïnitieerd door bestuurders en hoge militairen die zich wilden laten gelden en uit waren op verbetering van hun eigen machtspositie. Ter verrijking van zichzelf, verhandelde de elite op ruime schaal inheemse bewoners van overwonnen gebieden als slaven.

Nadat het Iberische verzet gebroken was, volgden er nog drie perioden van oorlog, waarvan de oorlog van Sertorius (83-73 BC) en die van Caesar tegen Pompeus (49-44 BC) deel uitmaakten van de Romeinse burgeroorlogen (91-31 BC). Tenslotte was er de veldtocht van keizer Augustus (26-19 BC) ter verovering van het noordwestelijk deel van het schiereiland. De Romeinse expansie in Hispania bracht veranderingen teweeg in leefomstandigheden in Italië en droeg bij aan de opkomst van een nieuwe sociale klasse: die van de *caballeros* ofwel *equites* die een economische bovenlaag vormden, op zoek naar rijkdom en politieke macht. Zij bevonden zich tussen de klasse van de aristocraten, vertegenwoordigd door de meerderheid van de families die de Senaat beheersten aan de ene kant en aan de andere kant de volkspartij, eveneens geleid door aristocraten, maar waartoe ook de *homines novi* ofwel nieuwe burgers behoorden (de eersten uit hun familie die werden toegelaten tot bestuurlijke functies). De twisten tussen deze groeperingen leidden eerst tot het aan de macht komen van de volkspartij onder leiding van Cayo Mario gevolgd door een machtsgreep rond 83 BC van de aristocraat en geniale militair Lucius Cornelius Sulla Felix (138-78 BC), die zich ontwikkelde tot absoluut heerser.

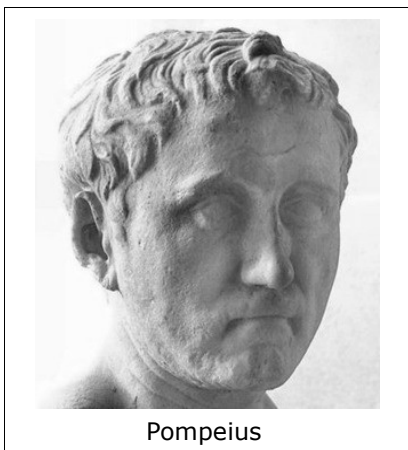
Sertorius

Quitus Sertorius (122-72 BC), die carrière maakte in het leger en van 77-93 al opereerde als militair tribuun in Hispania, werd na in 83 BC nog net door Sulla's voorganger Mario benoemd tot pretor van Hispania Citerior. Vandaar dat zijn vertrek uit Italië eerder gezien kan worden als een vlucht voor de nieuwe heerser dan het accepteren van een mandaat. Hij nam zich voor om Hispania te veranderen in een basis van waaruit de macht van de volkspartij kon worden hersteld. Twee jaar lang wist Sertorius zich te

Sulla

handhaven in Hispania Citerior waarmee er voor het eerste twee Hispania's waren die elk gehoorzaamden aan een verschillende partij in het moederland. Om de activiteiten van Sertorius de kop in te drukken stuurde Sulla een enorm leger de Pyreneeën over, maar Sertorius ging die confrontatie niet aan, hij vluchtte en kwam uiteindelijk terecht op Ibiza, dat

Pompeius

een zekere mate van autonomie had ten opzichte van Rome. Hij verenigde zich met lokale zeerovers die de Mediterrane wateren afstruinden. Beweerd wordt dat hij op een van zijn reizen op de Atlantische oceaan de Canarische eilanden heeft ontdekt. In Tanger hielp hij de lokale bevolking om hun vorst af te zetten. De Romeinse heersers in Hispania lieten het er niet bij zitten en stuurden een leger dat echter door Sertorius werd verslagen. Hij bouwde een stevige positie op in Tanger waar hem in 80 BC het verzoek bereikte van de Lusitanen om hen terzijde te staan in hun opstand tegen Rome. Hoewel Rome een leger op de been bracht dat qua omvang vele malen groter was dan dat van Sertorius, wist deze de Romeinse druk te weerstaan door grote confrontaties te vermijden. De Romeinse Senaat, beheerst door de aristocraten, vonden in de jonge Cnaeus Pompeius degene die de opstand in Hispania zou

weten te bedwingen. Hij arriveerde in 77 BC in Hispania met een enorm leger van zestigduizend man, maar het duurde nog tot 73 BC - het jaar waarin Sertorius overleed in Osca (Huesca) alvorens Pompeius de opstandelingen wist te verslaan. Tijdens een overwintering in 75/74 BC stichtte hij de stad van Pompeius, het huidige Pamplona.

In feite was Sertorius op en top Romein, die veel heeft bijgedragen aan de romanisatie van Hispania in de jaren die voorafgingen aan de keizerlijke overheersing van het schiereiland. Hij vormde zijn leger naar Romeinse snit, richtte een militaire academie op waarin autochtone bewoners van Hispania werden opgeleid en introduceerde het burgerlijke Romeinse recht. Dit alles met de bedoeling de inwoners van Hispania onder het door de volkspartij beheerste Romeinse dak te brengen. Zijn overwinnaars en de latere keizers hebben met die inspanningen van Sertorius hun voordeel gedaan.

Pompeus verliet Hispania in 71 BC. Vanaf dat moment rees zijn ster in Rome en in 60 BC vormde hij samen met Crasus en Julius Caesar het eerste Romeinse triumviraat. Dat hield niet lang stand en na de dood van Crasus in 53 BC brak een strijd los tussen Pompeus en Julius Caesar om de alleenheerschappij. Die strijd werd uiteindelijk beslecht op het grondgebied van Hispania in de jaren 49-44 BC. De zoon van Pompeus, Sextus Pompeus, wist stand te houden tegen de cesarianen, maar werd uiteindelijk voor vijftig miljoen dinar uitgekocht door Marcus Aemilius Lépidus, die in 43 BC samen met de latere keizer Augustus, achterneef van Julius Caesar en Marcus Antonius het tweede triumviraat vormde.

Het slot van de Romeinse verovering werd gevormd door de veldtochten van keizer Augustus, die erin slaagde om in de jaren 26-19 BC het noord-westen (Galicië, Cantabrië en Asturië) te "pacificeren". Augustus verdeelde het schiereiland in vijf provincies. Vanaf dat moment brak een langdurige periode aan van relatieve rust en werd Hispania volledig geromaniseerd. Het zou nog vierhonderd jaar duren voordat de Visigoten aan de Romeinse overheersing een eind maakten.

Willem Peeters, 13 maart 2009